

იპოვ. 17964
1a

გერმანული

დოკტორ იაკობ რეინგესი

ძვეუ ერიყულეს კარზედ რუსთაგან კომისრათ
და მინისტრათ დანიშნული საქართველოში

ზ. ჭიჭინაძისა

ფასი 5 მან.

სტამბა აშხ. „შრომა“, პლუხანოვის პროსპექტი, № 67.
1920

გერმანელი დოკტორ იაკობ რეინგესი

მეფე ერეკლეს კარზედ ერუსთავან კომისრათ
და მინისტრათ დანიშნული საქართველოში.

ზ. ჭიჭინაძისა

~~იპქ 17964~~
19

ფასი 5 მან.

ტფილისი.

სტამბა ამხ. „მოსკომა“, პლენანოვის პროსპექტი № 67.

1920

ლოკატორ იაკობ რაინგუსი

საქართველოში ისტორიულად დასაბუთებულია, რომ ევროპელებმა, ერთ დროს, საქართველო სათანადო პატივისცემით გაიცნეს. უფრო კი რომის ტახტმა საქართველოსადმი დიდი ღმობიერება გამოიჩინა. ამ კეთილს განწყობილებას აქვს დიდი ისტორიული ღირსება. ამ გარემოების საფუძვლად დასახელებთ მხოლოდ სამ ისტორიულ ამბავს, ესეც საკმარისია მის საფუძვლად, რომ ვიცოდეთ რომის დიდი ყურადღების მნიშვნელობა.

ნიკიფორე (ნიკოლოზ) ჩოლოყაშვილის დახმარებით და თაოსნობით, რომის ტახტმა ქართული სტამბა გახსნა ქ. რომს 1626 წ.

1627. წ. ახლად გახსნილს სტამბაში, პირველად გამოიცა ქართული წიგნი, ქართულ-ლათინური ანბანით პატარა „ლოცვის წიგნი“ და ქართველ კათოლიკეთათვის და ვრცელი ტომი, სახელდობრ: (ქართულ-იტალიურ თათრულ ენების გრამატიკა.)

პაპის კოლეგიაში დაფუძნებულ იქმნა ქართული ენის კათედრა, სადაც ქართველეს გარდა ევროპელებსაც ასწავლიდნენ ქართულს ენას. ამ კათედრის საშვალეებით თუმცა გვიან, მოხდა წარმატებაც, რომ იტალიელთა გვარის მისიონერების შემდეგ, საქართველო გააცნეს ბავარიის, გერმანიის, პრუსიის იმპერატორსაც.

საქმე ისე მოეწყო, რომ XVII საუკუნის ნახევარს, ავსტრიის ერთს იმპერატორს, ვახტანგ მეექვსემ რამდენიმე მოციქულები გაუგზავნა და თან გაატანა იმპერატორისათვის ძვირფასი ჯიშის ცხენი, ძვირფასად შეკმაზული, მეტად ძვირფას აღკაზმულობით. ასეთი მაგალითები სხვა დროსაც მომხდარა, და XVIII საუკუნეში მეფე ერეკლე, პრუსიის მეფეს ისე დაუახლოვდა, რომ ერთ დროს, სოლ. ლეონიძის სიტყვით, ფრიდრიხ დიდმა თავის თეთრზედ ასე დააწერა:

„ევროპაში მე ვარ უძლეველი და აღმოსავლეთში გიორგიანთ ღერკულებსი უძლეველი მეფე ერეკლე“.

შემდეგ დროს, გერმანიის მოგზაურებმა საქართველოში, მგზავრობა დაიწყეს და ამ დროდან გერმანელთა ტომის მსწავლულთა და მოგზაურთა უფრო უკეთ მოჰკიდეს ხელი საქართველოს ერის და სამეფოს ცხოვრების შესწავლას, ვიდრე ამას სწავლობდნენ იტალიელნი და რომის ტახტის მისიონერები. გერმანელთა ტომის მსწავლულ მოგზაურებმა რომაელებს გადააქარბეს.

რომაელები საქართველოს ყურადღებას აპყრობდნენ მარტო ქრისტიანების მხრით და ამის სიბრალოლით, რასაც ყოველთვის თან სდევდა კათოლიკის სარწმუნოების, გავრცელების სასარგებლო ცნება ქართველებში. გერმანელ მოგზაურთა და მსწავლულთა

ცდა კი სულ სხვანაირ იქმნა დაწყობილი, მათ საქმეთ და საგნათ გახდა არა მარტოთ საქართველოს სამეფოს წყობილების გაცნობა და სხ.

ექ. იაკობ რეინგეს პირველათ უცხოვრია ავსტრიაში, იქილამ გრაფ კოვანის რჩევით ავსტრიის მთავრობას სპარსეთის ელჩათ დაუნიშნია, პ. კარბელაშვილის სიტყვით, ექიმი რეინგესი ავსტრიილამ სპარსეთში გრაფ კოვანს დაუბინავებია ქ. თეირანში. რეინგესი სპარსეთის ყაენმა პატივისცემით მიიღო.

რეინგესმა მალე მიიპყრო ყურადღება სპარსეთის ყაენისა და სპარსეთის სახელმწიფო პირთაგან, მაშინდელ სპარსელ დიდს კაცებთა რიცხვში, მრავლათ ერივნენ ქართველთა დიდებულეებიც, რომელნიც ყეინის დავალებით სპარსეთში სცხოვრობდნენ, ზოგი ამათგანი სპარსეთის სამეფო სამსახურში რყო, ზოგი სამოქალაქო ნაწილში მსახურობდა და ზოგნიც ყეინის კარზედ სცხოვრებდა, მათ ყეინისაგან დანიშნული ჰქონდათ ულუფა. (პენსია).

ქართველთა რიცხვი განიყოფოდა ასე: ერთი ნაწილი ამ ქართველთა აღიარებდა თავის სჯულს, ქრისტიანობას, მეორენი კათოლიკობას და მესამენი კი იყვნენ მაჰმადიანობაზე გადასულნი. სამივე ამათ კი ურთიერთ შორის კარგი, მტკიცე, ნაციონალური კავშირი ჰქონდა და პატივისცემა ყველაფრის ერთმანეთის. ექიმა რეინგესმა სპარსეთის ყაენის დიდებულეების გაცნობასთან გაიცნო თეირანში მყოფი ქართველებიც.

ამ დროს, სპარსეთში და თეირანშიაც სცხოვრობდნენ რომის ტახტის მისიონერები, ძმანი ავგუსტიანელები, დომინიკიანელები, კარმილიტიანელები, ფრანკისკიელები და თიათინელებიც. ამათ დაახლოვებული კავშირი ქონდათ სპარსეთის ქართველებთან. როგორც სჩანს, ამ მისიონერებში ზოგნი გერმანიის ტომისანიც უნდა რეულიყვნენ და ვფიქრობთ, რომ თვით რეინგესიც კათოლიკის სარწმუნოების უნდა ყოფილიყო, რადგან იგი სპარსეთში ცხოვრების დროს დაუახლოვდა კათოლიკის მისიონერებს. რეინგესმა ამავე მისიონერების დახმარებით გაიცნო საქართველოს მდგომარეობა.

რეინგესის ყურადღება უმთავრესად იმ გარემოებამ აღძრა, რომ ქართველობის ერთი ნაწილი ქრისტიანი იყო და მეორე მაჰმადიანი. მას საქართველოს შინაური გარემოებაც აინტერესებდა. მისიონერების შორის ყოფილან საქართველოს გულშემატკივარნიც, როგორც მისიონერი მამა ბარბარე ფედელი და მამა ბარონ ელიზბარ ბითონი. ვფიქრობთ, რომ ორივე ეს მისიონერები ბარბარე ფედელი და ბარონ ელიზბარი უნდა იყვნენ გერმანელები.

იმ დროს, როცა ეს მისიონერები მოქმედებდნენ რეინგესზე, გერმანიაში კარგათ იქმნა გავრცელებული ტურენდორფის მიერ საქართველოს აღწერა რუქით და სურათებით.

ტურენდორფმა თავის შრომა საქართველოს შე-

სახე გერმანიაში 1738 წ. გამოაქვეყნა და ამის მე-
რე ამ მოგზაურის შრომას მოჰყვა ვიცენის ნაშრომნი
და ჰოსონის, რომელთაც საქართველო კარგად ანუს-
ხეს. ამ პირთა ანუსხვას დაეხმარა აკადემიკის ჰულ-
დენშტეტის მოგზაურობა საქართველოში და საქარ-
თველოს აღწერა, რომელიც ჰელდენშტეტმა. გერ-
მანულს ენაზე პირველად დასტამბა 1769 წ.

სპარსეთში მყოფ კათოლიკე მისიონერებთან
რეინგესმა დაიწყო ქართული ენის შესწავლა, მასთან
არ ერიდებოდა ქართველთა დახმარებას და სადაც
კი ნახავდა ქართველებს სპარსთაგან დევნილებს და
შეწუხებულებს, იგი თავგამოდებით და აშკარად ეხმა-
რებოდა მათ.

სპარსთა წინაშე ქართველების მფარველობას
ყრველთვის ჰქონდა დიდი მნიშვნელობა.

ამ დროს, სპარსეთში, რაღაც მანქანებით, სცხოვ-
რობდნენ რუსის სამხედრო პირნი, რომელთა შორის
რეულან ისეთი ქართველები. რომელნიც დიდი მო-
მხრენი ყოფილან რუსეთის მთავრობის და მასთან
მოსურნენი მისიც, რომ ეგები საქართველოს სამეფო
რუსეთს დროით ჩაეგდო ხელში. ასეთ პირებმა რა
გაიცნეს რეინგესის დამოკიდებულება ქართველებთან,
მათ დიდათ ეწყინათ. ამათ იმეცადინეს და რეინგე-
სის ამბები დაწვრილებით შეატყობინეს გიორგიევსკ-
ში მყოფ კავკასიის რუსის ჯარების მთავარსარდალს
პატიომკინს. ამ ორგულებმა პატიომკინს ისიც დას

ძინეს, რომ თქვენ რომ რეინგესი დაიახლოვოთ, მის დახმარებით საქართველოს ძლიერ მალე ჩაიგდებთ ხელშიო.

მალე რეინგესი ჩარიცხულ იქნა რუსეთის სამსახურში და დაინიშნა მეფე ერეკლეს და სოლომონ მეფის კარზედ კომისრად.

თბილისში მოსულ რეინგესს დახვდნენ სხვათაშორის სპარსეთის ქართველები, რომელთაც დიდი პატივით მიიღეს.

მეფე ერეკლემ რეინგესი სამეფო სასახლის ექიმად დანიშნა და საცხოვრებლად ბინაც თავის სასახლეში მისცა.

რეინგესისათვის ცხად იქმნა ქართველი ერის გულკეთილობა, მემამიტობა, გულის სიწმინდე, უმწიკვლოდ ქრისტიანობის წამება.

ქართველი ერის ეს კეთილი მოქმედება და ღირსება იყო, რომ რეინგესმა გულში დაისახა ქართველი ერის ქომაგობა.

დოქტორი რეინგესი, დღე და ღამ, მუდამ მეფეს ახლდა. სოლომონ ლეონიძის სიტყვით, რეინგესი მეფე ერეკლესთან რჩებოდა ხან ათი საათი, ხან თორმეტი საათიც. ლაპარაკი ჰქონდათ ხან ქართულად, ხან სპარსულად, საგანი ლაპარაკისა იყო საქართველოს საქმეები და მის აღორძინების ფიქრი. დოქტორი რეინგესი დაწვრილებით მოუთხოვრობდა მეფე ერეკლეს ევროპის ერთა და სახელმწიფოთა და-

წინაურებას. მან მეფე ერეკლეს მალე შეაყვარა თავი ისე, რომ მეფე უზიარებდა საიდუმლო ამბებსაც.

მეფემ რეინგესს თბილისის ქალაქის ზედამხედველობა მიანდო და თვალყურის ჭერა თბილისის სამართველოებზე. ამიერიდან რეინგესს მიენიჭა ისეთი უფლება, რომ თავისუფლად შეეძლო შესულიყო თბილისის მოურავის (გუბერნატორი) სამართველოებში და ყველა საქმეები გაესინჯა, ასევე შეეძლო მას გაესინჯა ქალაქის მელიქის სამართველოები და აქაც ესინჯა ქალაქის მართვა-გამგეობის საქმენი. ასეთმა მინდობილებამ რეინგესი დიდად აღაფრთოვანა.

რეინგესმა გერმანულიდან ქართულად სთარგმნა საქალაქო წესების მართვა-გამგეობისთვის „პოლიციური წესები“ ზონენფელდისა. ამ წიგნის თარგმანში მონაწილეობას იღებდა თვით მეფე ერეკლეც. ეს წიგნი რეინგესს სპარსულს ენაზედაც უთარგმნია იქ ყოფნის დროს. ამ წიგნის თარგმანის მიზეზი ის იყო თურმე, რომ მეფე ერეკლეს ამ წიგნის წესდებით ჰსურვებია თბილისის მართვა-გამგეობის მოწყობა.

მანვე მეფის სასახლეში აირჩია დარბაზი და გახსნა „საბატონიშვილო სკოლა“, სადაც შეკრებილ იქმნენ მხოლოდ ბატონიშვილები. ამ სკოლის მასწავლებლად იყვნენ თბილელი პატრები და თვით რეინგესიც. ამ სასწავლებელში ჰირველად იქმნა შემოდებული ფრანგული, გერმანული და ლათინური ენის სწავლება. გერმანულს ასწავლიდა თვით რეინ-

გესი და და ფრანგულს, იტალიურს და ლათინურს ფრანგის პატრები.

სწავლის დაწყების დროს რეინგესმა დიდად მოიწონა ალექსანდრე ბატონიშვილი. რეინგესმა იგი თავის ადუტანტად აირჩია, რაზედაც მეფემ ნება დართო. რეინგესისათვის ადუტანტი, ანუ ხელქვეითი და ქართულად მოლაპარაკე, ქალაქის მართვა-გამგეობის დროს, დიდად საჭირო იყო. ამიტომაც აირჩია მან უფრო ცოცხალი და მარდი ბატონიშვილი ალექსანდრე, ამას შეუკერა თავის ფორმის ტანთსაცმელი და როცა რეინგესი თბილისის ქუჩებზე ცხენით დაიარებოდა საქმეების გასაცნობად, მაშინ პატარა ბატონიშვილიც დასდევდა ცხენზედ მჯდომარე.

ალექსანდრე ბატონიშვილი ამ რეინგესის გავლენის ქვეშ იზრდებოდა.

სამწუხაროდ, რეინგესმა როგორც ალექსანდრე ბატონიშვილი გაწრთვნა, ისე სხვა ბატონიშვილებს ვერა სწრთენიდა უდროობით. ამ დროს რეინგესმა კარგათ შენიშნა, რომ თბილისში ქართველი ერი ექიმობის მხრით ძრიელ დაქვეითებული იყო და თბილისში, რომელშიაც ქალაქის მცხოვრებთა რიცხვი ასი ათასზე მეტი იყო, აქ სულ იყო 6 ექიმი. ამიტომ რეინგესმა მეფე ერეკლეს ურჩია თბილისში საექიმო სკოლის გახსნა და ესეც მალე მოაწყო. ამ სკოლაში უმთავრესი მასწავლებელი რეინგესი იყო და მასთან იმ დროის თბილისის ქართველ კათო-

ლიკეთა პატრები. მათ იმეცადინეს და მთელი საე-
ქიმო სკოლა კათოლიკეთა მრავალ შვილებით გაავ-
სეს. ამიტომ ამ სკოლის საშვალეებით ქართველ კა-
თოლიკებში მოიფინა ექიმობის ცოდნა მაგ. თბი-
ლისის ქართველ კათოლიკეთა ექიმები: ანტონ და
თათულა ყარაშვილები ამ სკოლიდან არიან, ბოლოს
ისინი იყვნენ მეფე გიორგის კარის ექიმები. ამ სკო-
ლის საშვალეებით ქალებიც კი სწავლობდნენ ექიმო-
ბას, მაგ. ქართველ კათოლიკეთა ქალი ანნა ისარ-
ლოვისა, რომელიც ბოლოს დროს იმერეთში სცხოვ-
რებდა და იქ სოლომონ იმერთა მეფის ექიმად იყო
დანიშნული. რეინგესმა ქართველებს ამ სკოლის გახ-
სნით დიდი სიკეთე მოუტანა.

რეინგესის დახმარებით გაფართოვებულ იქმნა
მორიგი ჯარის რიცხვი. ეს მორიგი ჯარი, საქართვე-
ლოში პირველათ შემოიღო და დაარსა მეფე ერეკ-
ლეს შვილმა ლევანმა, რომელიც მერე მოწამლეს.

გაფართოვებულ იქმნა მორიგ ჯარისკაცთათვის
სადგომი ბინა. მორიგ ჯარს დაენიშნათ ვადა სამსა-
ხურისა და მასთან გერმანულად ულუფა, ჯამაგირი
და დახმარება.

რეინგესისავე რჩევით მეფე ერეკლეს ბრძანებით
და სამეფოს ხარჯით გახსნილ იქმნა არტილერიის
სასწავლებელი, სადაც მასწავლებლებათ იქმნენ დანი-
შნული სულ ქართველი სამხედრო პირები, რო-
მელთაც სამხედრო სწავლა ევროპაში ჰქონდათ მი-
ღებული.

განზრახულ იქმნა თოფის წამლის უკეთესათ
ოსტატობა, რაც რეინგესმა ასწავლა ამის ხელოსნებს.

გახსნილ იქმნა თოფის წამლის საფქვავე წისქვი-
ლი, სადაც თოფის წამალს უკეთესათ ფქვამდენ.

მეფე ერეკლეს ბრძანებით შეკრებილი იქმნა
თბილისში ოქროსი და ვერცხლის ჩამომსხმელი ხე-
ლოსანთა რიცხვი, რომელთაც ოდესმე ახტალის
ქარხანაში ემუშავნათ. რეინგესმა ამ ხელოსნებს ას-
წავლა ოქროსი და ვერცხლის უკეთ გასუფთავება
და დაწმენდა.

მეფე ერეკლემ რეინგესისავე რჩევით ჩამოასხმე-
ვინა თბილისში ოქროს ფული. ოქროს გამოხდაც
გაამრავლეს.

გათართოვდა თბილისის ზარათხანაც. (ანჩისხატის
ეკლესიის ცოტა ქვემოდ, აწინდელის კათოლი-
კოსის სახლის უკან, მტკვრის ნაპირას, ამ ზარათხანის
შენობის ნაწილმა ჩვენს დრომდისაც მოაღწია, იგი
დღესაც მთელია. რუსეთის შემოსვლის შემდეგაც ამ
ზარათხანაში იჭრებოდა ქართული ფული. აქ ქარ-
თული ფულის მოჭრა მოიხპო 1832 წ. ამის შემდ-
გომ ამ ზარათხანაში ასხავდენ წმინდა სანთელს, დღეს
ესეც გაუქმდა, ეხლა ეს ძველი ზარათხანის სახლი
ცარიელია და მთლიათკი სდგას.

რეინგესმა ქართველებს შენიშნა სხვაც ბევრი
რამ ნაკლი. უფრო სავაჭრო და სახელოსნო, ამიტომ
მან მიწერ-მოწერა გამართა ავსტრიაში, პოლონეთში,

გერმანიაში, იქაურ ხელოვნებს ურჩევდა საქართველოში ჩამოსახლებას და თავიანთ სახელოვნო და სავაჭროების დახსნას და გავრცელებას. ამისათვის მეფე ერეკლეს დახმარების აღმოჩენას დაჰპირდა.

მართლაც და რეინგესის რჩევით თბილისში მოვიდნენ ავსტრიელი, გერმანელი, და პოლონელი ხელოვნები, რომელთაც საქართველოში ბევრი რამ შემოიტანეს. მაგალითად ჩამოვიდა გერმანელი მესაათე, გოტფრიდი. ეს მესაათე მეფემ პატივის ცემით მიიღო; დანიშნა თავის სასახლის და სახელმწიფო მესაათეთ. ამავე მესაათემ თბილისში, ავლაბრის მეორე ხიდის გვერდით, გახსნა საათის მალაზია და ქარხანა, სადაც გოტფრიდი ასწავლიდა საათის კეთებას და მის აღებ-მიცემის ოსტატობას ქართველთ შვილებს.

ეს მესაათე გოტფრიდი თავის მალაზიით რუსების მოსვლამდის დარჩა საქართველოში, ამას ჰქონდა მეფე ერეკლესაგან წელიწადში 300 მანეთი ულუფა. ქართველ აატონიშვილების რუსეთში გადასახლების შემდეგ გოტფრიდიც ევროპაში გადასახლდა.

მეორე ხელოსან გერმანელს სკოდნია კართოფილის თესვა, პამიდორის, ანუ ოქრო-ვაშლის, წითელი ბოლოკის თესვა-მოყვანაც რაც მაშინ ქართველებმა არ იცოდნენ.

ყოფილა ვინმე პოლონელი ფერშალი, რომელსაც თბილისში პირველათ აფთიაქი გაუხსნია, ნელ-ნელა თბილისი ევროპიულ ქალაქს ემსგავსებოდა და

მასში ბევრი რამ ჩნდებოდა ევროპიულიც, რაც ყველას აძლევდა იმის საბუთს, რომ ყველა ამ საქმეების მეთაური და დამწყობი იყო გერმანელი ექიმი რეინგესი. ბევრს ეს გარემოება ახარებდა, ვინც კი ერთგული იყო საქართველოს აღორძინების და იყენენ ისეთი ქართველნიც, რუსთაგან შესყიდულნი, რომელთაც რეინგესის მეცადინეობა აბრაზებდა და მტრობით ამათ აღარ იცოდნენ თუ რა ექმნათ.

მათ ასტრახანში მყოფ პატიომკინს მისწერეს ყალბი ცნობები რეინგესზე.

ყველა ამ საქმეებს თურმე პატიომკინი შორიდან შურიანის თვალით უყურებდა და ბოროტებით აღარ იცოდა რა ექმნა.

ეს ამბები ამ სვავმა ეკატერინასაც აცნობა და ბოლოს მას მიეცა ნება საქართველოდან რეინგესის გაძევების. იუდამ ესეც მალე მოახერხა და დოქტორი რეინგესი მიხმობილ იქმნა საქართველოდან ასტრახანში აუცილებლად. რეინგესი გაემგზავრა ასტრახანში და დროზეც წარუდგა პატიომკინს. პატიომკინმა უსაყვედურა:

ჩვენის ხელმწიფის ბრძანებით შენ მოგეცი მიწისტრობა და კომისრობა და ჩვენ შენი იმედი გვქონდა, რომ საქართველოს მალე ჩავიგდებდით ხელში. ამისთვის გეძლეოდა ჩვენი ხელმწიფის ფული. შენ კი მეფე ერეკლეს კარზე ჩვენ წინააღმდეგ მოქმედებდი და ერეკლე მეფეს ასწავლიდი ისეთ სა-

ქმეების კეთებას, რის შემდეგაც ჩვენ იმ ქვეყნის ხელში ჩაგდება ძრიელ გაგვიჭირდება...

პატომკინს რეინგესმა ასეთი პასუხი მისცა:

— მე, არ ვიცოდი, თუ ჩემი დანიშვნა საქართველოში მიტომ გინდოდათ, რომ მერე ჩემის ცდით დაღუპულიყო ეს ქვეყანა. მე რომ ეს მცოდნოდა, მაშინ მე თქვენ დავალებას არ ვიკისრებდი და არც თქვენბ ფული მინდოდა.

ასეთი პასუხის გამო პატომკინმა რეინგესი დიდთ გაკიცხა და უბრძანა, რომ აქედან შენ პეტერბურგში უნდა წახვიდე და ეკატერინეს წინაშე თავი იმართლოვო.

რამდენიმე დღის შემდეგ დოქ. რეინგესი პეტერბურგში გაემგზავრა. შემდეგ ამისა რა მოხდა ამ კაცის თავზე, ეს არავინ იცის: ცამ ჩაყლაპა, თუ დედამიწამ, ამის აღარაფერი გამოჩნდა. ჭკუასთან ახლოა, რომ პატომკინის ბოროტებით რეინგესი გზაში იქმნა მოკლული, რომ იგი პეტერბურგიდან ევროპაში არ გასულიყო და მას თან არ გაეტანა ის დასაღუპი საქმენი, რასაც რუსები ქართველებს უმზადებდნენ. ამ იაკობ რეინგესს ზოგნი ანტონათაც ასახელებენ.

ასე და ამგვარის საიდუმლოებით დაიღუპა ეს ძვირფასი ადამიანი. უეჭველია და ამას ეჭვი არ უნდა, რომ რუსეთის ბოროტის პოლიტიკის წყალობით, მეთვრამეტე საუკუნეში, ვიდრე რუსეთი საქარ-

თველოს ხელში ჩაიგდებდა, მათ ბევრი გულშემატკივარი და საქართველოს ერთგული კაცები ეყოლებათ ასე მოსპობილი. ამას გვიკარნახებს დოქტორ რეინგესის დაღუპვის საქმე.

დოქტორ რეინგესის შემდეგ მეფე ერეკლეს და მეფე სოლომონის კარზე მინისტრად და კომისრად დანიშნულ იქმნა პოლკოვნიკი სტეფანე დანიელისძე ბურნაშევი.

ამ ბოლოს ხანს, თფილისში გამოიკა ერთი რუსული წიგნი, პატივცემულის პროფესორის ჯავახიშვილის, რომელმაც პირველად დაასახელა თავის პატიოსან შრომაში რეინგესი, ეს პირველი მაგალითია.

ამ წერილის დედანი მე წამართვეს 1882 წ. ეხლა აღვადგინე ისე, როგორც მომაგონდა, შემოკლებით.

1920 წ.

ზ. კ.

